

lysning, at medens der paa Expeditionen 1830 til Algier brugtes 500 Skibe, hvoraf kun et eneste havde Damp, gik der forrige Aar gennem Kanalen Skibe med en Drægtighed af tilsammen 7 Mill. Tons, og mellem dem var kun et eneste Sejlskib. Det næste Foredrag af Prof. *Alphonse Milne-Edwards* vedrører derimod noget, hvorpaa jeg har lidt Forstand, og da det omhandler en Mængde nye Undersøgelser, tillader jeg mig at meddele Dem noget derom. I Sommeren 1883 har den franske Regering udsendt et Skib, „Talismanen“, der havde en videnskabelig Kommission om Bord og havde til Maal at undersøge Afrikas Kyst fra Marokko lige til Senegal, Kysterne af flere blandt de vestafrikanske Øer og endelig Sargassohavet.

Dybderne langs Afrikas Kyst sænke sig aldeles regelret ude i Havet, og der gjordes over hundrede Dragninger, hvorved der fremkom et yderst mangfoldigt og mærkeligt Indblik i den derværende Dyreverden. Der fandtes Fisk, Krebsdyr, Bløddyr o. s. v.; mange af dem ere blinde, og deres Farver ere højst forskellige, uagtet de leve i Dybder (3000—9000 Fod), hvor Lyset ikke kan trænge ned. Ofte vare Nættene saa fulde af Dyr, at man behøvede mere end én Dag for at klassificere dem. Havarmene, som ligge mellem de caboverdiske Øer, vise et stærkt udviklet Dyreliv. En Gang fik man endog i et eneste Drag ikke mindre end 1000 Fisk og 2000 Rejeformer af forskellige Arter.

Den sidste Juli styrede „Talismanen“ imod Nord til Sargassohavet. Den Plante, Sargassotangen, der har givet denne Del af Havet sit Navn („Mar di Sargasso“) danner ingenlunde „svømmende Enge“, saaledes som man troede fra Columbus's Tider. Planterne ligge derimod spredte i større eller mindre Bundter, som man med stor Lethed kan sejle igjennem. En lille Fiskeart danner Reder af Sargassotang, hvortil den saa hæfter sine Æg. Alle de mange Smaadyr, som findes paa Tangen, stemme

i Farve overens med denne, saa at det er meget vanskeligt at opdage dem; „alle disse Dyr ere klædte i Sargassotangens Livré“. Af denne Grund har Expeditionen ogsaa fundet en Mængde nye Arter. Bunden i Sargassohavet er vulkansk, og man fik stadig fat paa Stumper af Pimpsten, saa at der findes en hel vulkansk undersøisk Kjæde, hvoraf de caboverdiske Øer, de canariske Øer, Madeiragruppen og Azorerne ere fremragende Højder, *Leop. v. Buchs* Teori om, at man her skulde have Centralvulkaner er altsaa ikke rigtig; det er Rækkevulkaner.

Paa Vejen fra Azorerne til Frankrig foretoges der Dragninger til Dybder af 15,000 Fod, og der fandtes paa Bunden ikke alene mange Stumper af Pimpsten, men ogsaa Stene, der vare stribede af Jøklér. Efter al Rimelighed skrive disse Stene sig fra Drivmasser, som ere smeltede i denne Del af Atlanterhavet og som vidne om, at Naturforholdene her fordem have været helt anderledes end nu. Det interessante Foredrag oplystes med Fotografier, og Forsamlingen lønnede Foredrageren med talrige Bifaldsklap, ikke alene for Foredragets Indhold, der viser, hvor meget overraskende man endnu vil kunne finde ved Undersøgelser i Havets Dybder, men ogsaa for dets fortrinlige og tiltalende Form.

Jeg mindes godt, at De som Vidnesbyrd for Franskmandenes Ukyndighed i Geografi har sagt mig, at en fransk Literat, der var Redaktør af et Tidsskrift for Skovbrug, fortalte Dem, at Grønland tilhører Rusland, og det var tilvisse en slem Fejl. Jeg skal jo heller ikke nægte, at man hos mangan Franskmand træffer højst naive, geografiske Forestillinger; men paa den anden Side maa det ikke glemmes, at der siden den sidste ulykkelige Krig er sket en stor Ændring i saa Henseende. Paa mange Hold arbejdes der med Iver for at udbrede Kundskab i dette vigtige Fag, og Udslaget deraf vil vise sig inden ikke mange Aar.

Svend Foyns Hval-, „Fabrik“,

et Billede fra det høje Nord af O—M.

Vadsø ligger i det nordøstlige Norge, hvor Ishavet og det hvide Hav mødes; det er kun en ussel lille By med omtrent 1800 Mennesker, hvoraf dog knap Halvdelen er civiliserede Evropæere, medens Resten er Lapper og Kvæner. Disse bo i en Række snavsede Blokhuse langs

Havet, mens Evropæernes venlige Boliger ere mere sammenbyggede. Paa en Vandring gennem Byen møder man den lille brogetklædte Lap, den snavsede og forkomne Russer, hvis Næse tyder stærkt paa adskillige Snapse, og, som Herskere der paa Stedet de blonde, kraftige Nord-

mænd. Den mest ansete Mand i Vadsø er den gamle Hvalfanger Svend Foyn, og det er hos ham og i hans Hval-Fabrik, at vi ville aflægge et Besøg.

Hvalfangsten udgjør en vigtig Del af det norske Fiskeri og giver følgende Brød til mange. Svend Foyn var i sin Ungdom kun en almindelig Hvalfanger; men efterhaanden har han svunget sig op; han driver nu Hvalfangtet i det store og har ved sin Virksomhed gjort sig navnkundig. Hans Fabrik ligger lige over for Vadsø og indtager en betydelig Plads. Det er imidlertid ingenlunde nogen afgjort Behagelighed at aflægge et Besøg derude; thi Trannen lugter ikke rigtig godt, og jo nærmere man kommer til Fabrikken, des værre bliver Stanken. Da vi saa Fabrikken i det fjærne, opdagedes tæt ved Strandbredden nogle hvide Bunker, hvis Beskaffenhed var helt gaadefuld for os. Da vi kom nærmere, gik det op for os, at det var Hvaler, som vare slæbte til Fabrikken fra Fangstpladserne. Det kan ogsaa hænde, at man, i det man nærmer sig til Fabrikken, ser en uformelig Masse rage op over Vandfladen; man tror først, at det er en lille Ø eller et Skær, men det viser sig snart, at det er en stor Hval, som først for faa Timer siden er bleven slæbt derhen. Man forbavses ved det første Skue; thi saa veldig havde man dog ikke tænkt sig en Hval. En Dyrekrop af en Længde paa 60 Fod og en saa forbavsende Ryglade, at en Afdeling Soldater magelig kunde holde deres Øvelser paa den! Dens Hoved og Hale ligger under Vandet, og kun dens Ryg rager frem.

Kommer man nu nærmere Broen, som fører op til Fabrikken, ser man som oftest en gammel Mand spejde ud over Havet; det er Chefen selv, Svend Foyn. Man bestiger Broen, der fører til Fabrikken, men det kniber med at komme op af Trappen; thi den er uden Rækværk, og Trinene ere dækkede med et tommetykt Lag af Snavs og Fedt. Ikke uden Fare for at komme hurtigere ned end op, naar man op paa Broen, hvor Svend Foyn byder én Velkommen. Hvilken mærkværdig Skikkelse! Det er en aldrende Mand af undersætsig, temmelig velnæret Bygning, som ved enhver Bevægelse røber Kraft og Smidighed. Han er iført blaåt Sømandstøj, og en bredskygget Filthat dækker over de hvide Haar. Man maa nu først udbede sig hans Tilladelse til at se Fabrikken; men denne faas ikke, før han nøje har udfrittet den besøgende. Han vil nemlig have at vide, hvad man er, hvad man hedder, hvorfra man kommer, hvorhen man vil o. s. v.; og, først naar man har sagt ham alt, og naar han ser, at man ikke vil gaa ham i Næringen, faar man Tilladelse, dog paa det Vilkaar, at man lover ikke at aabenbare noget til andre Hvalfangere.

Man ser sig nu først om paa Broen; de hvide Bun-

ker til højre og venstre ere vældige Hvaler, som til Dels allerede ere flænsede; der er i alt 6—8 Stykker, hvoraf nogle ere fangede nylig, andre for omtrent 8—14 Dage siden, og de udbrede alle en væmmelig Stank. Der var flere imellem dem paa omtrent 60 Fod, som halvt laa paa Land og halvt i Vandet og frembød et modbydeligt Skue. Nogle vare hvide, fordi Spækket endnu sad paa dem, andre vare røde, i det Kjødet stak frem; der hører stærke Nerver til at se derpaa. Paa hver Hval vare en halv Snes Mand i Færd med at flænse Spækket; dette bliver senere delt i Stykker, tre Gange saa store som et Menneske og saa kastet i Vandet. Dernæst bliver det slæbt i Land ved Hjælp af store Hager og transporteret op til Fabrikken. Barderne ligge rundt om inde paa Stranden. Det vilde være morsomt at vide, hvad Damer vilde sige ved at se alt dette og saa tænke paa det fine Fiskeben, som for en Del giver dem deres smækre Taille; de vilde rimeligvis udbrøde: „Gud, hvor det er ækelt!“

Naar Hvalen er bleven flænset, bliver den ved Hjælp af Spil og Kjæder slæbt op i et stort Skur; her gaar den videre Sønderdeling for sig; Kjødet bliver skaaret fra for at bruges til Guano, og Knoklerne bringes til Benmøllen for at males til Benmel. Indvoldene, der er den eneste Del af Hvalen, som endnu ikke bruges, blive bundne sammen og fortøjede i Havnen, indtil der er samlet en stor Mængde; saa kommer der en Damper, der slæber dem ud i det aabne Hav, hvor de vel sagtens afgive et lækkert Maaltid for forskellige Havdyr.

Efter at man har set sig om paa Broen, gaar man videre og mener maaske at have fast Bund under sig; men nej! den er alt andet end fast. Man kan kun gaa eller rettere glide langsomt frem ad, støttende sig til sin Stok, i det man varsomt maa lade den ene Fod skride forbi den anden. Ve den, der falder, han er færdig; thi hele Vejen op til Fabrikken, som næsten ligner en lille By, er aldeles gjennemtrængt af Tran; man vader og glider stadig i den forfærdeligste Blanding af Snavs og Tran. Endelig kommer man til Tranlageret, hvor der ligger over 1000 Tdr. Tran; derfra naar man til Guanofabrikken, hvor alt Kjødet, efter at det er tørret, bliver malet tilligemed „Fedtegreverne“ fra Trankogeriet. Efter Guanofabrikken følger Benmøllen, og omsider naar man til den vigtigste Del af det hele, nemlig den Bygning, hvor Spækket bliver kogt eller rettere afsmeltet. Det er en meget lang Bygning, uden Vægge, kun med et Tag til Beskyttelse mod Regnen. Grunden er gravet ud, saa der bliver en Slags Kælder, hvor de utallige Ildsteder findes. Over alle disse Ildsteder er der en eneste, stor Pande, paa hvilken, i en Højde af 2—3 Fod, Spækket, der er skaaret i smaa Stykker, lystig braser og sprutter. Af og

til kommer der en Mand med en stor Skovl og rører om deri; men Lugten er forfærdelig og næsten kvælende. Panden, som indtager hele Husets Længde, hælder til den ene Side og er forsynet med en Rende, igjennem hvilken den udsmelte Tran føres til et stort Bassin, hvorfra saa Klaringen sker. Efter at have vandret i et Par Timers Tid rundt i alt dette Uhygge, og hvad der er værre — Stanken, har man faaet mer end nok og er glad ved atter at sidde i Baaden og at fare ud til Dampskibet, i det man lader den gode Svend Foyn være ene om sin Forretning; han tænker i ethvert Fald, trods den forfærdelige Stank, ligesom Kejser Vespasian: „non olet“ (det lugter ikke).

Naar man fjerner sig fra Fabrikken, kan man tit møde et grøntmalet Dampskib af et noget besynderligt Udseende; det er kort, dertil ualmindelig snavset og fedtet, har ingen Master, men forude paa Bougsprydets Plads er der en flad Forhøjning af Størrelse som et stort Bord. Det er med en saadan Dampbaad, at Hvalen jages. Svend Foyn har fire af den Slags, som hele Sommeren, Dag og Nat, krydse om i Ishavet; disse Dampere ere indrettede paa en særegen Maade og fortjene derfor en nærmere Beskrivelse.

De ere temmelig smaa, næppe 60 Fod lange, have en overordentlig stærk Maskine, som kan give Skibet en stor Hastighed og lade det løbe lige godt frem og tilbage. Der findes ingen Plads til Ladning om Bord; men kun Rum for Maskinen, Kul og Mandskabet, som bestaar af 6—8 Mand. Den nævnte Forhøjning er anbragt saaledes, at man fra den har Udsigt til alle Sider; paa den staaer en Slags Kanon med en bevægelig Lavet. Kanonen bliver ladet med en Harpun, hvis Spids rager ud af Munden; til Harpunen er der fæstet en Line, som er skudt op paa en Rulle. Udrustet paa denne Maade gaar Skibet til Søs og opsøger Hvalens Yndlingspladser. Saa snart som Skibet har naaet til en af Pladserne, og Førerens skarpe Blik har opdaget en Hval i det fjerne, begynder Jagten. Føreren tager nu Plads paa Forhøjningen; han søger at følge Hvalen og at komme saa nær som mulig til det Sted, hvor den i Følge hans Beregninger maa komme op for at aande. Naar han saa endelig nærmer sig den, giver han Harpuneren et Vink, og denne indtager da sin Plads ved Kanonen. Begge udspejde opmærksomt Hvalen. Paa Førerens Vink farer Skibet snart som en Pil gjennem Bølgerne, snart ligger det helt stille og snart farer det tilbage; thi saa snart Hvalen mærker, at den forfølges, bliver den urolig og skifter Retning, i det den enten bøjer af til højre eller til venstre eller ogsaa gaar den lige ned og kommer op paa samme Sted for at aande. Nu er det først, at Føreren skal til at vise al sin Dygtighed; thi det gjælder om at nærme sig Hvalen paa Skudvidde, d. v. s. paa omtr. 60 Fod. Ved en snild

Manøvre kommer endelig Hvalen inden for Skudvidde, og i det Øjeblik den dukker op og udsender Vandet af Næseborene, fyrer Harpuneren, som hidtil under hele Jagten har holdt sig ubevægelig paa sin Post. Naar Hvalen nu er ramt, farer den rasende af Sted; lynsnart løber Linen fra Rullen og bliver hurtig afrullet. Et frygtelig Ryk bringer Skibet til at ryste og trækker det rask frem ad i nogle Øjeblikke; men pludselig standser det, et Tegn paa, at Hvalen er dræbt. Ved Rykket er nemlig Granaten, som var skjult i Harpunen, bragt til at explodere inde i Hvalen og har dræbt den. Nu sættes Dampskibet i Gang, og langsomt bliver Dyret trukket op fra Dybet, i det det rundt om farver Vandet med Blod. Endelig ligger Hvalen med Bugen i Vejret ved Siden af Skibet; den bliver nu ved Kjæder og Tov bundet til Skibet og slæbt til Fabrikken.

Men det er ikke altid, at Jagten forløber saa godt og heldig. Man mener nemlig, at Hvalerne stadig blive sjældnere og sjældnere og det just, fordi man nu jager dem med Granater; dette er vist heller ikke med Urette, naar man husker, at de i Reglen kun føde en Unge ad Gangen, og hvor lang Tid et saadant Dyr bruger for at opnaa sin fulde Størrelse; det er ikke saa faa Aartier. Til lige kjender Hvalen meget godt Faren, som truer den, saa at Jagten tit bliver frugtesløs. Men den maa ofte blive et Offer for Menneskenes kloge Beregning; thi, naar den følger Smaafiskene, som i store Stimer trække til Kysten for at lege, nærmer den sig jo ogsaa sine Forfølgere. Selv om Hvalerne ere blevne betydelig formindskede i Antal, fange dog Svend Foyn og lignende Fabrikker, hvoraf der dog kun gives faa, aarlig omtrent 200 Stykker.

For enhver harpuneret og lykkelig landbragt Hval faar Harpuneren 25 Kroner foruden sin Hyre; disse Folk staa sig i Reglen ogsaa godt, og de maa i høj Grad være i Besiddelse af Udholdenhed, Koldblodighed og Snarraadighed; thi deres Extraløn falder naturligvis bort, naar Hvalen ikke føres til Fabrikken, og dette kan undertiden ske. Har Harpunen nemlig sat sig saa fast, at den ikke rives ud af Hvalen ved Rykket, kan det hælde, at Granaten ikke vil explodere. Situationen bliver da meget farlig for Skibet; den saarede og ophidsede Hval farer nemlig af Sted med voldsom Fart, i det den slæber Skibet efter sig. Maskinen stopper i saa Fald, og Farten gaar for sig alene ved Hvalens Kræfter, indtil den enten slæber sig til døde, eller der sker et eller andet. Det kan nemlig hælde, at Hvalen farer af Sted i Retning af et Skær eller Isbjærg. Saa snart Føreren mærker dette, lader han Maskinen bakke af fuld Kraft, derved bliver enten Harpunen revet ud af Hvalen og denne gaar da tabt, eller ogsaa bliver Hvalen slæbt af Sted af Skibet. Et andet Tilfælde kan ogsaa indtræffe; Hvalen kan nemlig

være stærkere end Skibet, og da maa man enten staa Last og Brast med den eller kappe Linen; man gjør det nødig, da de største og kraftigste Hvaler jo ogsaa give det største Udbytte.

Svend Foyn er en meget rig Mand; han skal have 16 Millioner Kroner liggende i Banken i London. Han er en meget ivrig konservativ, og der fortælles, at han allerede har givet en Million Kroner til den Indsamling, som de konservative i Norge have sat i Gang, for derved at

sætte de nuværende Ministre i Stand til at leve, hvis de i den bekendte politiske Proces skulde blive erklærede for udygtige til at beklæde noget som helst offentlig Embede. Men fremfor alt er han en dygtig og ihærdig Mand, og han har haft det store Held at kunne bringe noget ud af en Industri, som i sig har den største *geografiske Interesse*; thi den er knyttet til disse Havets Kæmpedyr, som fremfor andre Dyr give Nordens Dyreliv dets vældige Præg.

Udtog af A. E. Nordenskiölds Rapport om Grønlands-Expeditionen 1883,

et Foredrag af Ed. Erslev.

Det vil forhaabentlig ikke være Læserne ukjært at faa et Udtog af Rapporten, som A. E. Nordenskiöld har afsendt til Dr. Oscar Dickson, og vi meddele saa meget hellere et saadant, som vi dermed tillige imødekomme et Ønske fra de nævnte Herrer. Udtoget, som her gives, er nærmest kun en Forkortelse eller en Omstilling af Artikler, der findes trykte i forskjellige Numre af „Göteborgs handels- och sjöfarts-tidning“ for Oktober og Novembermaaned d. A., og dertil føjes hist og her en og anden Bemærkning, som de omtalte Artikler have givet Anledning til.

Som man véd, rejste Nordenskiöld i Forsommeren op til Reykjavik, og han gjorde derfra et lille Slag op i Danmarksstrædet eller den brede Havarm mellem Island og Grønland; efter at have gjæstet vort Kryolitbrud ved Ivigtut rejste han op til Discobugten for derfra at trænge ind paa **Indlandsisen**, samme Sted, hvor han havde været 1870. Efter at være ankret med Expeditionens Dampskib „Sofia“ ved Egedesminde, der ligger uden for Discobugten, tog han med Skibet til Avtlejtsivikfjorden, hvor ingen Evropæer har været, siden han for 13 Aar siden drog derind. I Følge Planen sejlede nu „Sofia“ med Dr. Nathorst langs Grønlands Vestkyst op ad Kap York til, medens Nordenskiöld selv gik ind paa Indlandsisen. Isexpeditionen var for Resten, som man kunde vente baade af Nordenskiölds store Erfaring og af O. Dicksons udtømmelige Rundhaandethed, fortrinlig udrustet i alle Henseender, og den var tillige meget talrig. Den bestod af 10 Mand, nemlig foruden Nordenskiöld, Lægen, Dr. Berlin, Guiden Kjellström, der længe har været sysselsat med Opmaalinger i Sverige, 5 Matroser eller Fangstmænd og endelig to Lapper, Lars Tuorda og Anders Rossa. I de første Dage ledsagedes Expeditionen desuden af den grønlandske Handels Direktør Hørring, Udliggeren Olsen,

de fleste af Officererne paa „Sofia“ og en Del Eskimoer; disse sidste vare til megen Hjælp for at transportere Udrustningen over den, nærmest Yderlandet liggende og sværest tilgængelige Del af Indlandsisen. Den 4de Juli begyndte Isvandringen. Det var ikke synderlig vanskeligt at komme op paa Isen, der som en vældig Masse taarnede sig op imellem de nærliggende Fjælde. De to følgende Dage vandrede man videre, og da der var saa mange Mennesker og da Forholdene ikke frembød nogen videre Fare, havde det hele „mere Lighed med et munter Jagtparti end med en alvorlig og farlig geografisk Expedition.“ Paa den tredje Dag besluttede Nordenskiöld, at de Folk, som ikke hørte med til den egentlige Expedition, skulde vende tilbage, og efter en lystig Afskedsmiddag droge de nu ud til Kysten. Da en Del af Udrustningen var bleven lagt i Depot paa et Sted, der let kunde gjenkjendes, vejede det, som medførtes paa den egentlige Vandring, 20 Centner, og dette vilde man med Lethed have kunnet føre med sig paa Slæderne, dersom Isen havde været jævn og glat. Dette var imidlertid langt fra Tilfældet; thi Isen var i høj Grad ujævn og havde mange Revner og stride Elve. Ofte passeredes disse paa en Bro, der var dannet af tre Alpestokke af Ask, og det var netop af denne Grund meget heldigt, at man til disse Stokke havde valgt et saa fortrinligt Æmne som Asketræ; havde Alpestokkene ikke været saa stærke, vilde de have været ubrugelige til Brobjælker, og Expeditionens Omveje vilde da paa mangt et Sted været blevne øgede med Mile. Allerede paa de første Dage af Vandringen fik Lappen Lars, som stadig sendtes ud for at rekognoscere, Lejlighed til at vise sin Dygtighed; med den største Sikkerhed gjenfandt han nemlig mellem de tusinde ensformede Iskuller den Vej, han havde undersøgt, og han dømte ganske nøjagtig om,